

1.3 Náhoda (§ 2904)

Náhoda představuje – aspoň z hlediska závazků z deliktu – situaci, kdy si jednatel neuvědomil možnost způsobení újmy a vzhledem ke svým poměrům a k dalším okolnostem si to uvědomit ani neměl a nemohl, tj. nelze mu klást k tíži ani z hlediska závazků z deliktů nedbalost. Pro účely právního posouzení relevance náhody, resp. nahodile vzniklé újmy, rozlišujeme **náhodou prostou** (*casus minor*), jež je pro jednatel subjekty předvídatelná a překonatelná, a **náhodou kvalifikovanou** (*casus maior, vis maior*), která představuje neodvratitelnou a nepřekonatelnou událost (překážku) mimořádného charakteru vzniklou nezávisle na vůli jednatel. Pro potřeby vybraných skutkových podstat zvláštní občanskoprávní odpovědnosti za újmu od sebe odlišujeme ještě **náhodou vnitřní**, tj. takovou, jež má původ v činnosti jednatel (škůdce) nebo v provozu, o který se v daném případě jedná (provozní činnost, provoz dopravního prostředku, provozy zvláště nebezpečné atp.), a **náhody vnější**, tj. takové, jež nemají původ v činnosti ani v provozu, o který se v daném případě jedná; jsou to okolnosti stojící zcela mimo rámec konkrétní provozní činnosti. Je jisté rozdíl, pokud újmu způsobí prasklý (opotřeбенý) řemen v provozu, než je-li vyvolána náhlým skokem divokého zvířete do vozovky.

U subjektivní odpovědnosti za újmu (§ 2910) platí proto princip, že **za náhodou nikdo neodpovídá** (*casus a nullo praestatur*), resp. **náhoda jde k tíži vlastníka** (*casus sentit dominus*). Jako výjimku z uvedeného principu stanoví zákon povinnost náhrady újmy způsobené náhodou tomu, kdo dal ze své viny k náhodě podnět, zejména tím, že porušil příkaz nebo poškodil zařízení, které mělo nahodile újmě zabránit. Úpravu je třeba chápat tak, že kdo zaviněně (tj. minimálně svou nedbalostí či neopatrností) svým jednáním ovlivnil přirozený běh věcí (tj. přirozenou příčinnou souslednost jevů), a tím přispěl ke vzniku újmy, je povinen k její náhradě. Např. kominík přeruší při revizi komínu bleskosvod a opomene jej poté spojit a úderem blesku vznikne újma na majetku nebo vlastník rybníka opomene zajistit hráz a náhlý přívalový déšť nezajištěnou hráz protrhne. Striktně vzato, stále půjde v těchto případech o náhodou, resp. nahodile vzniklou újmu, avšak zákon ji – s ohledem na preventivní funkci náhrady újmy, jakož i oprávněné zájmy poškozete-

ných – přičítá původci, který se z nějakého důvodu zachoval v rozporu s prevenčními normami.

U objektivní odpovědnosti prosté se odpovídá za prostou náhodu (*casus minor*), což je i případ smluvní odpovědnosti; v případech absolutní objektivní odpovědnosti se odpovídá i za její kvalifikovanou podobu, tj. *vis maior*.

1.4

Nutná obrana

(§ 2905)

Nutná obrana (stejně jako krajní nouze a některé další okolnosti) představuje okolnost vylučující protiprávnost na straně jednajícího. Nutnou obranou se totiž odvrací protiprávní útok jiné osoby (je to vlastně privilegovaný případ krajní nouze), tj. obránce zpravidla odvrací bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok pocházející od jiného (útočníkem může být fyzická i právnická osoba). Oproti předchozí právní úpravě (OZ 1964) došlo k určitému zpřesnění podmínek nutné obrany, a to především stanovením kritéria „nepatrné újmy“ (viz níže) a dále transformací zřejmě nepřiměřenosti na nepřiměřenost „zcela zjevnou“. Rovněž požadavek bezprostřednosti hrozícího nebo trvajícího protiprávního útoku je úpravou akcentován. V tomto ohledu se soukromé právo přiblížilo formulacím v trestním zákoníku, čímž se snaží odstranit některé dosud sporné otázky interpretace obou institutů v rámci odlišných právních odvětví (srov. § 29 zákona č. 40/2009 Sb.), a přispět tak k naplnění zásady vnitřní bezrozpornosti právního řádu.

S ohledem na textaci zákonného ustanovení přicházejí do úvahy zásadně dvě varianty nutné obrany: buď jde o **sebeobranu** (tj. zvláštní případ svépomoci), anebo o **obranu jiné osoby**, příp. jiných osob (tj. pomoc při sebeobraně).

Protiprávnost jednání obránce v režimu nutné obrany je však vyloučena pouze za zákonem předvídaných okolností (podmínek nutné obrany), tj. je zjevné, že napadenému nehrozila jen nepatrná újma a obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená (zásada proporcionality), a to zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku.

Útokem se rozumí aktivní protiprávní jednání (tj. úmyslné počínání jiného subjektu, příp. jiných subjektů – pluralita útočníků) směřující ze-

jména proti životu, zdraví, majetku, cti nebo soukromí ohroženého, děje-li se proti jeho vůli (v opačném případě platí zásada: *volenti non fit iniuria*). Útokem však může být i aktivní jednání, jež následně přechází v nečinnost útočnicka (např. omezení jiného na svobodě), tj. útok opomenutím. Útok musí naplňovat znaky protiprávnosti. **Protiprávním** je takový útok, který nemá žádnou oporu v objektivním právu. *A contrario*, nelze se dovolávat nutné obrany proti postupu, který je v souladu s právem (např. postup soudního vykonavatele při výkonu rozhodnutí, zasahující policista či příslušník IZS). Ze stejného důvodu není přípustná nutná obrana proti svépomoci, proti jednání v nutné obraně, proti jednání v krajní nouzi (jsou-li dovolené, tj. nevybočují ze zákonných mezí), tj. zloděj sám se nemůže odvolávat na to, že se bránil proti osobě, kterou byl zadržen při loupeži.

Zvláštními případy tradičně bývají **napadení zvířetem** (divokým i ochočeným). To samo o sobě nelze považovat za útok ve smyslu jednání v nutné obraně; napadený by se totiž ocital v krajní nouzi (podobně je tomu při ohrožení, které je vyvoláno přírodními silami či živly). Ohrožení zvířetem se útokem stává, jen pokud bylo zvíře použito jako zbraň, tj. bylo poštveno proti jinému. Nutná obrana je v takových případech přípustná nejen proti zvířeti (které lze zranit, ba usmrtit), ale i proti samotnému útočnickovi, jež zvíře poštvál (tedy použil jej jako nástroj svého vlastního útoku).

Odvracet v nutné obraně lze buď **trvajícím útokem** (tj. útok, který započal a doposud nebyl skončen), anebo útok hrozící – ovšem jeho hrozba musí být bezprostřední (přímá), nikoliv jen potenciální. Dle judikatury se jedná o situace, kdy „*bud' je zde důvodný předpoklad útoku následujícího bezprostředně za hrozbou, anebo útok již započal a stále probíhá*“ (usnesení NS ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 5 Tdo 162/200). I bezprávní výhrůžku směřující k útoku lze tak – v závislosti na konkrétních okolnostech případu – považovat za bezprostředně hrozící útok, přičemž měla být obrana skutečně účinná, není dle rozhodovací praxe povinností obránce čekat až do chvíle, než útok skutečně začne probíhat.

Podle současné nauky a soudní praxe se za protiprávní útok považuje i útočné jednání **osob bez delikt ní způsobilosti** (tj. útoky bláznů, šílenců a jiných osob stížených duševní poruchou, útoky dětí).

Důsledkem existence okolnosti vylučující protiprávnost je to, že ten, kdo způsobí újmu v nutné obraně, není za ni odpovědný, resp. není povinen k její náhradě.

Výjimku představují situace **vybočení z mezí nutné obrany** (*exces*). Exces z nutné obrany může být – s ohledem na zákonem stanovené podmínky nutné obrany – dvojitý: buď dojde k překročení poměru mezi obranou a útokem (**exces intenzivní**), tj. obrana byla zcela zjevně nepřiměřená (disproporční), anebo obrana byla učiněna ještě před útokem či trvala po skončení útoku (**exces extenzivní**). V obou uvedených případech nastupuje odpovědnost „obránce“ v plném rozsahu, neboť se na jeho straně jedná o zaviněné protiprávní jednání. Požadavek zcela zjevné nepřiměřenosti současně značí, že újma způsobená v nutné obraně nemusí nutně být ani rovnocenná, ani menší než újma, která hrozila. Druhým proporcionálním hlediskem nastavujícím meze nutné obrany v civilním právu je požadavek, aby obránci (napadenému) nehrozila s ohledem na jeho poměry újma jen nepatrná. Předpoklad zjevnosti, který se uplatní i zde, je pak na stranu druhou korektivem bránícím mechanickému posuzování nepřiměřenosti nutné obrany. DZ k OZ 2012 na tomto místě uvádí případ, kdy napadenému hrozí ztráta sumy, která se sice obecně jeví jako nepatrná, ale pro napadeného představuje úspory za delší dobu; pak nelze dospět bez dalšího k závěru, že mu hrozila nepatrná újma.

1.5

Krajní nouze (§ 2906–2908)

Smyslem institutu krajní nouze je vyloučit odpovědnost jednajícího za případné újmy, pakliže odvrací přímo hrozící nebezpečí jiné újmy (nikoliv útok). Jde ve své podstatě o zákonné řešení kolize dvou či více zájmů chráněných občanským právem. Odpovědným je zásadně ten, kdo stav krajní nouze vyvolal, což však platí i v případě, že stav krajní nouze vyvolal ten, kdo následně v krajní nouzi sám jednal. Tj. odpovídá za újmu, kterou způsobil stav krajní nouze, a za újmu, kterou způsobil sám svým „jednáním v krajní nouzi“.

Aby šlo o krajní nouzi, musí být nicméně splněny zákonné podmínky. Především existence přímo (tj. bezprostředně) hrozícího **nebezpečí újmy** zájmům chráněným občanským právem (zejm. život, zdraví, majetek). Nebezpečím rozumíme stav, kdy újma hrozí, tj. nikoli, kdy již hrozila nebo kdy teprve bude hrozit (budoucí újma). Nebezpečí újmy

může mít původ v přírodních jevech (uvolnění skály, lavina, povodeň, požár, blesk atp.), věcech, v chování zvířat či v lidské činnosti (důlní zával), nikoli však v útoku. Zároveň je to nebezpečí, které jednající nevyvolal sám svou vinou, např. kdo vydráždí cizího psa a bude vystaven jeho útoku, se nedovolá krajní nouze a vyloučení své povinnosti k náhradě újmy, zraní-li či zabije-li útočící zvíře, aby se sám ubránil.

Zákonnými podmínkami krajní nouze je přímo (bezprostředně) hrozící nebezpečí, které není možno za daných okolností (čas, místo, naléhavost situace) odvrátit jinak (tzv. **subsidiarita krajní nouze**), např. i prostým útekem z nebezpečné situace.

Další zákonný požadavek se týká následku způsobeného jednáním v krajní nouzi, který nesmí být zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil a byl odvrácen (tzv. **proporcionalita krajní nouze**). To se posoudí podle vzájemného poměru hodnot, jejichž ztráta hrozí, a hodnot, které mají být pro záchranu obětovány (k záchraně vlastního života lze obětovat cizí majetek, ne však cizí život, což je podstatný rozdíl proti jednání v nutné obraně, při které není vyloučeno ani beztrestné zabití útočníka). Velmi výstižně problematiku vzájemného poměrování hodnot při krajní nouzi shrnuje Petr Bezouška, který (kromě jiného) uvádí, že: *„Těmi nejdůležitějšími a právním řádem nejchráněnějšími statky jsou zdraví a život. Jistě mají vyšší hodnotu než majetek, proto by měly být upřednostněny (pravidlem je, že cena lidského života není nikdy nepřiměřená). Ale neplatí to absolutně, např. snadno zhojitelná zranění jsou akceptovatelná při záchraně vzácných prvotisků z Národní knihovny.“*

Hledisko proporcionality krajní nouze může být nicméně upozaděno (novum právní úpravy OZ 2012), pokud by majetek i bez jednání v krajní nouzi podlehl zkáze (kupř. dle DZ hoří dům tak, že sousední by rovněž shořel, a vlastník třetího v řadě strhne prostřední dům, aby zachránil svůj dům). Korekce zásady proporcionality krajní nouze se samozřejmě týká jen majetku jakožto chráněného statku, nikoliv života či zdraví.

Exces z krajní nouze představují situace, kdy újma způsobená jednáním v krajní nouzi byla stejně závažná nebo ještě závažnější než újma, která hrozila (tj. rozpor se zásadou proporcionality – intenzivní exces), anebo přímo (bezprostředně) hrozící nebezpečí bylo možno odvrátit jinak (tj. rozpor se zásadou subsidiarity), příp. se odvracelo nebezpečí

již pominuvší či teprve v budoucnu hrozící (extenzivní exces). Dojde-li k vybočení z povolených mezí krajní nouze, nastupuje plná odpovědnost jednatelů za způsobené újmy.

Krajní nouze svědčí osobám fyzickým, může však svědčit i osobám právnickým (ač ty odvracejí nebezpečí újmy prostřednictvím osob fyzických). Nejvyšší soud kupř. dovodil, že v určitých situacích se může krajní nouze dovolat i veřejnoprávní korporace (zde obec), když konstatoval, že žalovaný navzdory výzvě k nápravě žádné opatření k zajištění či odstranění nebezpečné nemovitosti neučinil, proto byla obec nucena havarijní stav řešit a vynaložené náklady důvodně požadovat v civilním řízení na spoluvlastnících (srov. rozsudek NS ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4920/2008).

Konečně doktrína soukromého práva připojuje ještě jedno hledisko, a to absenci **povinnosti nebezpečí snášet**. Existují totiž osoby, které z povahy věci mají povinnost určitá nebezpečí hrozících újem snášet (lékaři, policisté, hasiči, vojáci, plavčíci aj.).

Pro jednání v krajní nouzi a nutné obraně jsou nově zákonem formulovány určité obecnější společné zásady (§ 2907–2908), které reflektují dosavadní judikaturu a které se uplatňují nad rámec jednotlivých výše popsaných konkrétních podmínek stanovených zvlášť pro nutnou obranu a zvlášť pro krajní nouzi.

Jednou ze společných zásad je povinnost přihlédnout k tzv. **omluvitelnému vrušení myslí** jednatelů subjektu, ať již odvracel útok, nebo jiné nebezpečí. Zákon tedy ukládá soudu, aby vždy přihlédl především ke specifickému stavu jednatelů osoby, a zohlednil tak stres, rozčilení, úlek, její důvodnou obavu o život atp., potřebu rychlého rozhodnutí, jakož i další okolnosti, z nichž je zřejmé, co si zasahující měl a mohl ještě vzhledem k situaci uvědomit. Není spravedlivé klást na jednatelů, který se ocitá ve kvalitativně změněném stavu myslí, nepřijatelné požadavky zejména ohledně přiměřenosti jeho zásahu, jímž reaguje na hrozící útoky či nebezpečí.

Druhou společnou zásadou je zakotvení **práva na náhradu nákladů a utržené újmy**. Kdo odvracel hrozící újmu, má právo na náhradu jak účelně vynaložených nákladů (pohonné hmoty, speciální nástroje či pomůcky), tak újmy, kterou přitom utrpěl (poranění, poškozený oděv atp.), a to primárně vůči tomu, kdo útok či jiné nebezpečí vyvolal, dále i proti tomu, v jehož zájmu jednal (solidární závazek), nanejvýš však v rozsahu přiměřeném tomu, co odvrátil. Právo na náhradu tak nevzni-

ká, pokud se jednáním v nouzi či nutné obraně nepodařilo hrozící újmu zákrokem odvrátit.

2.

Povinnost nahradit škodu

2.1

Obecná ustanovení

2.1.1

Porušení dobrých mravů

(§ 2909)

Občanský zákoník při určování, kdo je povinen nahradit škodu, rozlišuje, zda jde o porušení právní povinnosti vyplývající z právního předpisu (§ 2910) (tedy i povinnost stanovená rozhodnutím), porušení právní povinnosti vyplývající ze smlouvy (§ 2913), nebo jde-li o jednání proti dobrým mravům.

Jednání škůdce je protiprávní, je-li v rozporu se zákonem (*contra legem*), ale též tehdy, jestliže svým obsahem nebo účelem zákon obchází (*in fraudem legis*) – § 580 občanského zákoníku. V rozporu bude i tehdy, půjde-li o jednání proti dobrým mravům (§ 580 a 2909 OZ). Svým obsahem je právní jednání v rozporu se zákonem tehdy, jestliže zakotvuje taková práva a povinnosti, které kogentní právní předpis nezná nebo vylučuje. Svým účelem je právní jednání v rozporu se zákonem, jestliže účel sledovaný právním jednáním je v rozporu s účelem vyjádřeným v zákoně. Účel může být v zákoně vyjádřen výslovně nebo lze takový účel v textu zákona vysledovat z celého jeho kontextu. „Podle převažujícího výkladu výkon práva v rozporu s dobrými mravy znamená, že se výkon práva ocitá v rozporu s uznávaným míněním rozhodující části společnosti, které ve vzájemných vztazích mezi lidmi určuje, jaký má být výkon práv tak, aby byl v souladu se základními a obecně respektovanými zásadami mravního řádu demokratické společnosti – se zásadou slušnosti, poctivosti, čestnosti, vzájemnou úctou, tolerancí, důvěrou atd.“ (viz Švestka, J. in ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 60).

Výkon práva v rozporu s dobrými mravy (porušením dobrých mravů) občanský zákoník sankcionuje mj. v ustanovení § 2909. „Škůdce, který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů,

je povinen ji nahradit; vykonával-li však své právo, je škůdce povinen škodu nahradit, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného.“ Toto ustanovení částečně vychází z § 424 OZ 1964, dle kterého za škodu odpovídal i ten, kdo ji způsobil úmyslným jednáním proti dobrým mravům. V obou ustanoveních jde o jednání úmyslně porušující dobré mravy.

Současná úprava povinnosti nahradit druhému újmu (subjektivní odpovědnost) presumuje zavinění. Předpokládá se zavinění z nedbalosti (§ 2911 a 2912). Občanský zákoník neupravuje výslovně možnost tzv. exkulpace, tak jak to bylo v § 420 odst. 3 OZ 1964, dle kterého se odpovědnosti zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil. Z logiky věci však vyplývá, že v úvahu přicházející škůdce musí tuto skutečnost prokázat. Co má v takovém případě škůdce dokazovat, zákon nestanoví. Je třeba vycházet z obecně přijímaného pojmu zavinění, z něhož vyplývá (zhruba řečeno), že úspěšného vyvinění je dosaženo důkazem, že škůdce nechtěl porušením povinnosti škodu způsobit, nevěděl, že ji může způsobit, a ani o tom vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům vědět nemohl a nemusel. Důkazní břemeno nese škůdce. U podnikatele bude jistě otázka vědomí možnosti vzniku škody posuzována i z hlediska jeho předpokládané odborné způsobilosti v oblasti jeho podnikatelské činnosti (§ 2912 odst. 2 a § 5 OZ).

V literatuře se často uvádí, že se rozlišují dvě základní formy zavinění, kterým se rozumí psychický (vnitřní-subjektivní) vztah konajícího subjektu k protiprávnímu úkonu a jeho následku (případně újmě nebo jinému projevu). Jde o tzv. úmysl (*dolus*) a nedbalost (*culpa*). Úmysl se dělí na úmysl **přímý** (*dolus directus*) a **nepřímý** (eventuální – *dolus indirectus, eventualis*). Nedbalost se rozlišuje na **vědomou** a **nevědomou**. Úmyslné zavinění znamená, že osoba porušující právní povinnost (pro zjednodušení budeme dále používat pojem „škůdce“, ač, jak uvedeno výše, pojem zavinění se může uplatnit i v jiných odpovědnostních vztazích, než je náhrada škody) chtěla způsobený následek. Předpokládá se, že škůdce věděl, že svým jednáním škodu způsobí nebo že ji může způsobit, a chtěl ji způsobit. O **nepřímý úmysl** jde tehdy, jestliže škůdce věděl, že škodu může způsobit, a pro případ, že ke škodě dojde, byl s tím srozuměn.

Při nedbalostním jednání vůle škůdce nesměruje ke škodlivému výsledku, ale při **vědomé nedbalosti** neprojevil škůdce dostatečné úsilí k zamezení vzniku škody. Při **nevědomé nedbalosti** nepředvídal možnost způsobení škody, když tak činit měl.

II. kapitola
NÁHRADA MAJETKOVÉ
A NEMAJETKOVÉ ÚJMY PODLE
ZÁKONÍKU PRÁCE

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“ nebo „OZ“) v § 9 odst. 2 věta první uvádí, že **soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy.**

Výše uvedené ustanovení vyjadřuje jako vůdčí pravidlo to, že občanský zákoník je kodexem, těžištěm veškerého soukromého práva, k němuž se sbíhají a pod jehož vlivem jsou i všechna soukromoprávní ustanovení, byť je obsahují jiné (zvláštní) zákony nebo další právní předpisy. Není to dáno tím, že by občanský zákoník jako kodex byl formálně předpisem vyšší právní síly než prostý zákon, protože z pohledu jeho právní síly je i občanský zákoník prostým zákonem, ale předmětem úpravy občanského zákoníku a principem subsidiarity (podpůrné působnosti), tj. pravidlem, že ustanovení občanského zákoníku jsou aplikována na soukromoprávní poměry osob potud, pokud je neupravují jiné (zvláštní) zákony.

Pojetí občanského zákoníku jako univerzálního kodexu a charty soukromých práv sleduje dva přístupy.

Jednak se stanoví, že občanský zákoník upravuje osobní stav osob, a to fyzických osob i právnických osob (viz jeho § 9 odst. 1). V důsledku toho je vyloučeno, aby úprava statusových otázek byla upravena jiným zákonem než občanským zákoníkem.

Posléze je stanoveno, že občanský zákoník je zákonem subsidiárně (podpůrně) aplikovatelným pro celé soukromé právo ve všech aspektech, o nichž zvláštní soukromoprávní předpisy nestanoví od občanského zákoníku odchylky.

Jiným (zvláštním) zákonem, který upravuje významná soukromá práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů, je zákoník práce.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále jen „zákoník práce“ nebo „ZP“), nahradil zákoník práce z roku 1965 (zákon č. 65/1965 Sb. ve znění pozdějších předpisů); účinnosti nabyl dnem 1. ledna 2007. Za dobu své účinnosti byl vícekrát změněn (novelizován). Dotčen byl rovněž nálezem Ústavního soudu vyhlášeným pod č. 116/2008 Sb. s účinností od 14. 4. 2008.

Změny zákoníku práce provedené zákonem č. 362/2007 Sb. s účinností od 1. 1. 2008, zákonem č. 205/2015 Sb. s účinností od 1. 10. 2015, zákonem č. 32/2019 Sb. s účinností od 1. 7. 2019 a zákonem č. 285/2020

Sb. s účinností od 1. 1. 2021 obsahují významné změny v právní úpravě náhrady majetkové a nemajetkové újmy.

Změna zákoníku práce provedená zákonem č. 205/2015 Sb. přivedila větší změny pracovněprávních vztahů v náhradě majetkové a nemajetkové újmy.

Malé změny v právní úpravě náhrady majetkové újmy vyplývají ze zákona č. 203/2017 Sb. s účinností od 1. 1. 2018 a ze zákona č. 366/2019 Sb. s účinností od 1. 6. 2020.

Zákon č. 285/2020 Sb. s účinností od 1. 1. 2021 obsahuje změnu v jednorázové náhradě nemajetkové újmy při zvlášť závažném ublížení na zdraví podle § 271f ZP a v jednorázové náhradě nemajetkové újmy pozůstalých podle § 271i ZP.

Změnu zákoníku práce, týkající se náhrady majetkové a nemajetkové újmy, obsahuje zákon č. 230/2024 Sb. s účinností od 1. 1. 2025.

1.

Vztah zákoníku práce a občanského zákoníku a základní zásady pracovněprávních vztahů

1.1

Vztah zákoníku práce a občanského zákoníku

Vztah zákoníku práce a občanského zákoníku je určen ustanovením § 4 ZP.

Pracovněprávní vztahy se řídí zákoníkem práce. Nelze-li použít zákoník práce, řídí se pracovněprávní vztahy občanským zákoníkem, a to vždy v souladu se základními zásadami pracovněprávních vztahů.

Zákoník práce je samostatným zákonem (srov. § 9 odst. 2 věta první OZ), pro pracovněprávní vztahy je však stanovena podpůrná působnost občanského zákoníku, čímž je rovněž dána sounáležitost právní úpravy pracovněprávních vztahů se soukromým právem.

Od právní úpravy náhrady majetkové a nemajetkové újmy obsažené v části jedenácté zákoníku práce se nemohou smluvní strany pracovněprávních vztahů v právním jednání odchýlit.

1.2

Základní zásady pracovněprávních vztahů a veřejný pořádek

Zákoník práce v § 1a odst. 1 stanoví, že jeho smysl a účel vyjadřují i základní zásady pracovněprávních vztahů, jimiž jsou zejména

- zvláštní zákonná ochrana postavení zaměstnance,
- uspokojivé a bezpečné podmínky pro výkon práce,
- spravedlivé odměňování zaměstnance,
- řádný výkon práce zaměstnancem v souladu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele,
- rovné zacházení se zaměstnanci a zákaz jejich diskriminace.

Právní úprava základních zásad pracovněprávních vztahů vyjadřuje aplikační přístupy zákoníku práce, které se vztahují ke všem jeho ustanovením. Jsou jimi konstituována základní východiska výkladu právní úpravy pracovněprávních vztahů. Smyslem základních zásad pracovněprávních vztahů je stanovení obecných a výstižných zásad, na nichž je vybudováno pracovní právo jako součást soukromého práva.

Základní zásady pracovněprávních vztahů mají normativní význam, nikoli jen význam deklaratorní, jak tomu bylo v zákoníku práce z roku 1965 (zákon č. 65/1965 Sb. ve znění pozdějších předpisů; dále jen „zákoník práce 1965“).

V základních zásadách pracovněprávních vztahů jsou vyjádřena primární pravidla, jimiž se řídí pracovněprávní vztahy za účelem realizace jejich základních cílů spočívajících v organizaci práce fyzické osoby jako zaměstnance a ve vytváření odpovídajících pracovních podmínek, jakož i nezbytné ochrany zaměstnance při výkonu závislé práce.

Základní zásady pracovněprávních vztahů obsahuje zákoník práce proto, že právní úprava obsažená v Listině základních práv a svobod je obecná a není určena jen pro pracovněprávní vztahy. Čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod stanoví, že základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Výčet základních zásad pracovněprávních vztahů je demonstrativní, tzn. příkladný, protože nauka pracovního práva dovozuje existenci

dalších zásad. Jde o významná interpretační pravidla pro použití právních norem nejen zákoníku práce, ale také právních předpisů vydaných k provedení zákoníku práce při realizaci vůle smluvních stran v pracovněprávních vztazích podle zásady „co zákon nezakazuje, to dovoluje“ neboli „co není zakázáno, je dovoleno“ (viz čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod). Základní zásady pracovněprávních vztahů musí být použity i při aplikaci příslušných právních norem občanského zákoníku v pracovněprávních vztazích (viz § 4 ZP).

Zásady zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance, uspokojivých a bezpečných pracovních podmínek pro výkon práce, spravedlivého odměňování zaměstnance, rovného zacházení se zaměstnanci a zákazu jejich diskriminace vyjadřují hodnoty, které chrání **veřejný pořádek**.

Z ustanovení § 1 odst. 2 části věty za středníkem OZ – mimo jiné – plyne, že jsou zakázána ujednání porušující veřejný pořádek.

Lze vyjít z pojetí, že veřejný pořádek prostupuje celé právo a zahrnuje pravidla, na nichž leží právní základy společenského řádu zdejší společnosti.¹⁹⁰ Veřejný pořádek je možné nazírat v širším pojetí, tzn. že zahrnuje i dobré mravy, nebo v užším pojetí. Užší pojetí veřejného pořádku vychází z toho, že jde o pravidla, na jejichž dodržování je třeba ve společnosti bezvýhradně trvat, avšak oproti širokému pojetí rozlišuje původ těchto pravidel, čímž se snaží vymezit veřejný pořádek oproti kategorii dobrých mravů. Veřejný pořádek v užším pojetí představují jen ta pravidla, která mají svůj základ v právním řádu.¹⁹¹ Zásada zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance je významná rovněž pro tvorbu právních norem obsažených v zákoníku práce. Neměly by proto být navrhovány právní úpravy, které postavení zaměstnance, jako slabší smluvní strany, v pracovněprávních vztazích oslabují nebo poškozují.

¹⁹⁰ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 62.

¹⁹¹ MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013, s. 59.

1.3

Důsledky § 1a odst. 2 zákoníku práce ve vztahu k výkladu právního jednání

Kategorie veřejného pořádku je významná ve vztahu k § 547 OZ, podle kterého právní jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu, ale zejména vůči ustanovení § 588 OZ, z něhož plyne, že soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje **veřejný pořádek**. To platí i v případech, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.

Hlavní důvody neplatnosti právního jednání podle § 580 odst. 1 OZ spočívají v tom, že neplatné je právní jednání, které se přičí dobrým mravům, jakož i právní jednání, které **odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje**. Významným účelem zákoníku práce je poskytnutí zvláštní zákonné ochrany slabší smluvní straně, kterou je zaměstnanec [viz § 1a odst. 1 písm. a)]. Stanovením **veřejného pořádku** v zákoníku práce bylo posíleno posuzování právního jednání jako právního jednání, které může být považováno za absolutně neplatné.

1.4

Závislá práce a základní pracovněprávní vztahy

1.4.1

Závislá práce

V porovnání se zákoníkem práce 1965 obsahuje zákoník práce předmět své právní úpravy. Na prvním místě se jedná o úpravu právních vztahů vznikajících při výkonu závislé práce mezi zaměstnanci a zaměstnavateli. Tyto vztahy jsou pracovněprávními vztahy [viz § 1 odst. 1 písm. a) ZP].

Vycházejíc z ustanovení čl. 9 Listiny základních práv a svobod, nejdě-li o ústavně taxativně uvedené výjimky, nesmí být závislá práce konána jako nucená práce nebo povinná práce. Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám. Stejný požadavek vyplývá z Úmluvy Mezinárodní organizace práce o nucené nebo povinné práci č. 29/1930 (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 506/1990 Sb.).

Zákoník práce vymezuje závislou práci. Takové vymezení vyjadřuje legální definici, která navazuje na teoretické východisko; toto vymeze-

ní vyjadřuje zvláštnosti soukromoprávních pracovněprávních vztahů. V definici závislé práce jsou vyjádřeny její znaky a podmínky, za kterých je vykonávána.

1.4.2

Znaky závislé práce

a) Závislá práce je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance; závislá práce se uskutečňuje prostřednictvím závazných pokynů vydávaných příslušným vedoucím zaměstnancem [viz § 11, § 301 písm. a) a § 302 písm. a) ZP].

Vedoucími zaměstnanci zaměstnavatele se rozumějí zaměstnanci, kteří jsou na jednotlivých stupních řízení zaměstnavatele oprávněni stanovovat a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomu účelu závazné pokyny. Vedoucím zaměstnancem je nebo se za vedoucího zaměstnance považuje rovněž vedoucí organizační složky České republiky (dále jen „stát“).

b) Zaměstnancem je fyzická osoba, která se právně zavázala k výkonu závislé práce v základním pracovněprávním vztahu.

Zaměstnanec nevykonává závislou práci svým jménem, nýbrž jménem zaměstnavatele (viz § 6, 7 a 9 ZP).

c) Zaměstnavatelem je osoba, pro kterou se fyzická osoba právně zavázala k výkonu závislé práce v základním pracovněprávním vztahu.

Za Českou republiku v pracovněprávních vztazích jedná a práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů vykonává organizační složka státu, která jejím jménem v základním pracovněprávním vztahu zaměstnance zaměstnává.

d) Zaměstnanec je povinen řídit se pokyny zaměstnavatele [viz § 11 a § 38 odst. 1 písm. a) a § 38 odst. 2 ZP].

Od vzniku pracovního poměru je zaměstnavatel povinen přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy, platit mu za vykonanou práci mzdu nebo plat, popřípadě odměnu z dohody o práci konané mimo pracovní poměr, vytvářet podmínky pro plnění jeho pracovních úkolů a dodržovat ostatní pracovní podmínky stanovené právními předpisy, smlouvou nebo stanovené vnitřním předpisem (viz § 305 ZP).

Pro pracovní poměr založený jmenováním platí ustanovení o pracovním poměru sjednaném pracovní smlouvou.

e) Závislá práce musí být pro zaměstnavatele vykonávána zaměstnancem osobně [viz § 38 odst. 1 písm. b) ZP].

1.4.3

Podmínky výkonu závislé práce

a) Závislá práce musí být vykonávána za mzdu, plat nebo odměnu za práci konanou na základě dohody o práci konané mimo pracovní poměr – dohoda o provedení práce nebo dohoda o pracovní činnosti (viz § 109 až 150 ZP).

Za vykonanou práci přísluší zaměstnanci mzda, plat nebo odměna z dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti za podmínek stanovených zákoníkem práce, nestanoví-li zákoník práce nebo zvláštní právní předpis jinak.

Mzda je peněžité plnění a plnění peněžité hodnoty (naturální mzda) poskytované zaměstnavatelem zaměstnanci za práci, není-li v zákoníku práce stanoveno jinak.

Plat je peněžité plnění poskytované za práci zaměstnanci zaměstnavatelem, kterým je

- stát,
- územní samosprávný celek,
- státní fond,
- příspěvková organizace, jejíž náklady na platy a odměny za pracovní pohotovost jsou plně zabezpečovány z příspěvku na provoz poskytovaného z rozpočtu zřizovatele nebo z úhrad podle zvláštních právních předpisů, nebo
- školská právnická osoba zřízená Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí podle školského zákona,
- veřejná kulturní instituce podle zákona o veřejných kulturních institucích (od 1. 1. 2025),

s výjimkou peněžitého plnění poskytovaného občanům cizích států s místem výkonu práce mimo území České republiky.

b) Závislá práce musí být vykonávána na náklady a odpovědnost zaměstnavatele.

Kdo při své činnosti použije **zaměstnance**, nahradí škodu jím způsobenou stejně, jako by ji způsobil sám (viz § 2914 věta první OZ).

c) Závislá práce musí být vykonávána v pracovní době [viz § 78 odst. 1 písm. a) ZP].

Pracovní dobou je doba, v níž je zaměstnanec povinen vykonávat pro zaměstnavatele práci, a doba, v níž je zaměstnanec na pracovišti připraven k výkonu práce podle pokynů zaměstnavatele.

Pracovní pohotovost podle § 95 ZP může zaměstnavatel na zaměstnanci požadovat, jen jestliže se o tom se zaměstnancem dohodne. Za dobu pracovní pohotovosti přísluší zaměstnanci odměna. Za výkon práce v době pracovní pohotovosti přísluší zaměstnanci mzda nebo plat; odměna za tuto dobu nepřisluší. Výkon práce v době pracovní pohotovosti nad stanovenou týdenní pracovní dobu je prací přesčas. Pracovní pohotovost, při které k výkonu práce nedojde, se do pracovní doby nezapočítává.

d) Závislá práce musí být vykonávána na pracovišti zaměstnavatele, popřípadě na jiném dohodnutém místě, tzn. že jiným dohodnutým místem může být např. i byt zaměstnance (home office).

Pojem pracoviště není v zákoníku práce vymezen. Z povahy tohoto pojmu lze však dovodit, že pracovištěm je třeba rozumět místo, které je zaměstnavatelem zaměstnanci určeno k tomu, aby na něm konal závislou práci, tzn. že se bude jednat o místo v závislosti na povaze vykonávané práce a pracovních podmínkách.

Pracovněprávní vztahy zaměstnance, který pracuje z jiného místa dohodnutého se zaměstnavatelem, než je pracoviště zaměstnavatele (tzv. práce na dálku), se řídí § 317, 190a ZP a vyhláškou č. 397/2023 Sb., o stanovení výše paušální částky náhrady nákladů při práci na dálku pro rok 2024.

S účinnosti od 1. 1. 2025 připravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí předmětnou vyhlášku pro rok 2025.

1.4.4

Základní pracovněprávní vztahy

Základními pracovněprávními vztahy jsou pracovní poměr a právní vztahy založené dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr.

Závislá práce může být vykonávána výlučně v základním pracovním vztahu, není-li upravena zvláštními právními předpisy (§ 3 ZP).

1.4.5

Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr a náhrada majetkové a nemajetkové újmy

Vzhledem k tomu, že v ustanovení § 77 odst. 2 ZP není obsažena jiná právní úprava, vztahuje se právní úprava náhrady majetkové a nemajetkové újmy podle části jedenácté zákoníku práce i na dohodu o provedení práce a na dohodu o pracovní činnosti (viz § 271o a 271p ZP).

1.4.6

Závislá práce a agenturní zaměstnávání

Na základě právní fikce se za závislou práci považují také práce, kdy zaměstnavatel na základě povolení podle zákona o zaměstnanosti dočasně přiděluje svého zaměstnance k výkonu práce k jinému zaměstnavateli na základě ujednání v pracovní smlouvě nebo dohodě o pracovní činnosti, kterým se agentura práce zaváže zajistit svému zaměstnanci dočasný výkon práce podle pracovní smlouvy nebo dohody o pracovní činnosti u uživatele a zaměstnanec se zaváže tuto práci konat podle pokynů uživatele a na základě dohody o dočasném přidělení zaměstnance agentury práce, uzavřené mezi agenturou práce a uživatelem (viz § 307a ZP).

2.

Změna zákoníku práce provedená zákonem č. 205/2015 Sb., zákonem č. 203/2017 Sb. a zákonem č. 417/2024 Sb. ve vztahu k náhradě majetkové a nemajetkové újmy

2.1

Změna zákoníku práce provedená zákonem č. 205/2015 Sb.

Zákon č. 205/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zrušuje zákon č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců, a zrušují nebo mění některé další zákony, který nabyl účinnosti dnem 1. 10. 2015, se zaměřil zejména na navrácení hmotněprávní úpravy odškodňování pracovních úrazů

a nemocí z povolání, obsažené v části třinácté zákoníku práce (přechodná ustanovení), zpět do části jedenácté tohoto zákona, ve které je obsažena právní úprava náhrady škody v pracovněprávních vztazích, a provedení adekvátních legislativně technických úprav navazující na tuto změnu, včetně přizpůsobení některých pojmů dosud používaných v oblasti náhrady škody podle pracovněprávní úpravy terminologii občanského zákoníku.

Zákon č. 205/2015 Sb. zrušil zákon o úrazovém pojištění zaměstnanců a na něj navazující zákony uvedené v č. XII zákona č. 205/2015 Sb.

Zároveň byly změněny zákony, které s úrazovým pojištěním zaměstnanců souvisely.

Jednalo se o:

- § 299 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- § 47k zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb.,
- § 55 odst. 3 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění zákona č. 261/2007 Sb. a zákona č. 73/2011 Sb.,
- čl. LII zákona č. 264/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákoníku práce,
- § 1 odst. 2 zákona č. 340/2006 Sb., o činnosti institucí zaměstnaneckého penzijního pojištění, ve znění zákona č. 248/2008 Sb.,
- zákon č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve znění zákona č. 479/2008 Sb., zákona č. 466/2011 Sb. a zákona č. 89/2012 Sb.,
- zákon č. 479/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve znění zákona č. 375/2011 Sb.,
- § 65 odst. 2 písm. f) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách),
- § 49 odst. 3 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání bylo do 30. 9. 2015 obsaženo v přechodných ustanoveních v zákoníku práce. Důvodem byla skutečnost, že v době, kdy se zákoník práce, který měl nabýt účinnosti 1. 1. 2007, připravoval, byl současně připravován i zákon o úrazovém pojištění zaměstnanců, který měl rovněž nabýt účinnosti dnem 1. 1. 2007. Záměrem bylo, aby od 1. 1. 2007 bylo zabezpečení zaměstnanců při pracovních úrazech a nemocech z povolání realizováno pojistnými dávkami úrazového pojištění hrazenými Českou správou sociálního zabezpečení a tehdejšími okresními správami sociálního zabezpečení na místo odpovědnosti zaměstnavatele za škodu na zdraví a práva na náhradu škody podle zákoníku práce.

Při projednávání obou návrhů zákonů v Poslanecké sněmovně Parlamentu však došlo k tomu, že účinnost zákona o úrazovém pojištění zaměstnanců byla, na rozdíl od účinnosti zákoníku práce, odložena na 1. 1. 2008. Došlo tedy k tomu, že zákoník práce z roku 2006 již hmotněprávní úpravu odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání neobsahoval, protože zabezpečení zaměstnanců upravoval zákon o úrazovém pojištění zaměstnanců, který však byl o rok odložen; byl sice platný, ale neúčinný. Pro toto jednorozhodné období bylo proto nutné zachovat právní úpravu odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání v zákoníku práce z roku 2006, aby byla tato materie součástí právního řádu a mohla tak být realizována práva na zdraví poškozených zaměstnanců a pozůstalých po nich v souladu s mezinárodními úmluvami, jimiž je Česká republika vázána.

Vzhledem k tomu, že se mělo jednat o přechodné období jednoho roku (do doby nabytí účinnosti zákona o úrazovém pojištění zaměstnanců), byla právní úprava začleněna do přechodných ustanovení zákoníku práce.

Postupným odkládáním data nabytí účinnosti zákona o úrazovém pojištění však tento stav přetrvával a jeho účinnost byla naposledy odložena zákonem č. 182/2014 Sb. o další 2 roky na 1. leden 2017.

Prodlužování tohoto stavu však nebylo žádoucí; sociální partneři sdružení v Radě hospodářské a sociální dohody České republiky přijali dne 28. 7. 2014 usnesení, podle něhož právní úprava odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání má být i nadále integrální součástí pracovněprávní úpravy v zákoníku práce. Vzhledem k tomu, že bylo patrné, že podle zákona o úrazovém pojištění zaměstnanců se zabezpe-

čení zaměstnanců při pracovním úrazu a nemoci z povolání provádět nebude, nebylo důvodné, aby byl tento zákon nadále udržován jako stále platný, leč neúčinný, a proto bylo navrženo ho zrušit.

Zároveň byly v části jedenácté zákoníku práce provedeny změny, které reagovaly na právní úpravu závazků z deliktů podle občanského zákoníku, když byla rovněž doplněna prevence nemajetkové újmy a náhrada nemajetkové újmy, jestliže vznikla zaměstnanci pracovním úrazem nebo nemocí z povolání při plnění jeho pracovních úkolů nebo v souvislosti s nimi.

K provedení § 271c odst. 2 ZP bylo vydáno nařízení vlády č. 276/2015 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, které nabylo účinnosti 26. 10. 2015. Toto nařízení bylo změněno nařízením vlády č. 224/2016 Sb. s účinností od 21. 7. 2016 a nařízením vlády č. 451/2022 Sb. s účinností od 1. 1. 2023.

2.2

Změna zákoníku práce provedená zákonem č. 203/2017 Sb. a zákonem č. 417/2024 Sb.

Čl. III zákona č. 203/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, byla změněna s účinností od 1. 1. 2018 ustanovení § 271b odst. 6 a § 271h odst. 1 ZP.

V § 271b odst. 6 ZP byla zrušena slova „důchodový věk, je-li důchodový věk vyšší než 65 let, anebo“ a v ustanovení § 271h odst. 1 ZP byla zrušena slova „nebo důchodového věku, je-li důchodový věk vyšší než 65 let“.

Součástí zákona č. 417/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony je také čl. XII, který obsahuje rovněž změnu zákoníku práce. Tento zákon nabyl účinnosti 1. 1. 2025. Navržené změny zákoníku práce jsou dále zvýrazněny tučně.

V § 271b odst. 6 ZP je stanoveno, že: „Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení dočasné pracovní neschopnosti přísluší zaměstnanci nejdéle do konce kalendářního měsíce, v němž dovršil věk 65 let nebo dů-

chodový věk, je-li důchodový věk vyšší než 65 let, anebo do data přiznání starobního důchodu z důchodového pojištění.“

V § 271h odst. 1 ZP je stanoveno, že: „Náhrada nákladů na výživu pozůstalých přísluší pozůstalým, kterým zemřelý zaměstnanec výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat, a to do doby, do které by tuto povinnost měl, nejdéle však do konce kalendářního měsíce, ve kterém by zemřelý zaměstnanec dosáhl 65 let věku **nebo důchodového věku, je-li jeho důchodový věk vyšší než 65 let.“**

3.

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci a náhrada majetkové újmy a náhrada nemajetkové újmy

Právní povinnosti zaměstnavatele a práva a povinnosti zaměstnance v bezpečnosti a ochraně zdraví při práci stanoví zejména část pátá zákoníku práce.

3.1

Povinnosti zaměstnavatele v bezpečnosti a ochraně zdraví při práci

Zaměstnavatel je předně povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci s ohledem na rizika možného ohrožení jejich života a zdraví, která se týkají výkonu práce. Za tím účelem musí zaměstnavatel vytvářet bezpečné a zdravé neohrožující pracovní prostředí a pracovní podmínky vhodnou organizací bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a přijímáním opatření k předcházení rizikům. Prevencí rizik se rozumí všechna opatření vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (viz § 349 odst. 1 ZP) a opatření zaměstnavatele, která mají za cíl předcházet rizikům, odstranit je nebo minimalizovat působení neodstranitelných rizik.

Zaměstnavatel nesmí připustit, aby zaměstnanec vykonával zakázané práce a práce, jejichž náročnost by neodpovídala jeho schopnostem a zdravotní způsobilosti.

Péče o bezpečnost a ochranu zdraví při práci uložená zaměstnavateli je nedílnou a rovnocennou součástí pracovních povinností vedoucích zaměstnanců na všech stupních řízení (viz § 11 ZP) v rozsahu pracovních míst, která zastávají.